

"ליל תמורה" – פרק ו'

אקי להב

השיר ליל תמורה נכתב בשנות החמישים זמן לא רב לאחר סיום מלחמת השחרור, והרקע ההיסטורי לשיר הוא מבצע יואב לשחרור הנגב הצפוני בסתיו 1948. נושא השיר הוא התמורה שעברה על האומה במהלך המבצע. מעם נרדף וחסר טריטוריה הפכנו לאומה עצמאית. אלתרמן סוקר ובוחר את משמעויותיה האתיות של התמורה ומביע משאלה לגבי ערכי האומה בעתיד.

בפרקים א' – עד ה', סקרנו את מאורעות סתיו 1948, שבהם הפך העם גם לאומה מדינית. הרהרנו על תפקידה של השירה והשפה העברית במערכה זאת, והעלינו שורה של סימני שאלה לגבי גורלו של עם ישראל וערכיו מכאן והלאה. פרק ו' הוא הפרק המסיים את השיר "ליל תמורה" כולו. השיר במלואו מופיע בסיום המאמר. את המאמר המלא ניתן למצוא [בקישור הזה](#).

פרק ו': סיכום ומבט לעתיד

בפרק זה, הנראה כמעין "אחרית דבר", מציע אלתרמן שורה של סימני קריאה במענה לסימני השאלה וההרהורים שהעלה בשירו עד כאן. חלקם ניתנים בלשון עבר, היינו: כעובדה. "כך היה". חלק אחר, אולי חשוב יותר, נמסר תחת התיבה "לוי", אלתרמן מביע כאן משאלה. מבקש ש"כך יהיה".

ראוי לציין שהפרק, בעצם קיומו, מהווה עוד הוכחה שטענתו של אלתרמן על משימותיה של "השירה", בפרק ה' – "גם תת תקנה פְּלִי פְּתוּנָה, לְסִמּוֹךְ עַל הַקּוֹרֵא שֶׁהוּא פּוֹתֵר" היתה טענה לכאורית בלבד. בעידן זה של הכרעות גורליות, של "ליל תמורה", לדעתו של אלתרמן על המשורר לתת גם את הפתרון, או לפחות לנסות. להתוות דרך.

הפרק נפתח בבית המבשר זאת. מתאר את התמונה לאחר סיום המלחמה.

"בשנת תש"ח הָאָמוּרָה,

אשר מְלֵאָה מְקוֹל תְּרֵשׁ, [שימו לב שְׁהִתְרֵשׁ, איש המתכת מפרק ד', נמצא כאן ובגדול]

הַפְּכָה הָאֲדָמָה עוֹרָה
וּתְקָרָא בְּשֵׁם חֲדָשׁ. [שמות חדשים מוענקים לָפֶל, אחרי שהוסבר לנו בפרק ה' מדוע וכיצד]

בית ב' + ג'

וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם חֲדָשׁ
קִיָּצָה, חֲרֻפָּה וְרַעְמָה.
בְּשֵׁם עֶבְרִי אֲשֶׁר לֹא תָשׁ
קִרְאוּ כְּפוּרִיָּה וְחֻמָּה
וְסִהְרָה וְכוּכְבִּי עֵשׂ
שְׁנַלְכְּדוּ בְּמִלְחָמָה.

הבית ממשיך את תהליך הקריאה בשמות חדשים, ומכניס לתוכו את כל היקום. הכללה זאת משמעותית, ואלתרמן יחזור ויזכיר אותה. היא מעניקה לתהליך התמורה נופך קוסמי. המאבק הוא עם "האדמה". האויב הופך לשחקן משני. הוא רק ממלא שליחות בתהליך הגדול העובר על עם ישראל.

הָעַם אֲשֶׁר קָרָא אוֹתָהּ בְּשֵׁמוֹ
עָמַד עָלֶיהָ חַי בְּנִטּוֹת עֲרָבָה
אֲחַר שֶׁהִתְנַכְּלָה לְהִשְׁבִּיבוֹ
אֶל עֲפָרָה אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ בָּא.
וְרוּחַ וְצִיָּה וְאַפְלָה
וְשֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ וְהַקְּשֶׁת
גַּם לְהִטּוֹ סְבִיבוֹ כְּמוֹ גְזֻלָּה
וְגַם הַשְׁתַּחֲוִי לֹו כְּמוֹרְשֶׁת.

[אותה = את האדמה]
[היא = האדמה, זאת שהתנכלה..]
[מאבקו של העם לחיים ולמוות הסתיים בנצחון]

ארבע השורות המסיימות את הבית מתארות כהווייתו קונפליקט פוליטי רב פנים וכוּחַן יפה עד היום. יש לציין את הפלגתו של אלתרמן בנושא סבוך זה. סימן השאלה הפוליטי-מדיני מקבל שוב נופך קוסמי. הוא מוקל לא רק על טריטוריות גיאוגרפיות ואוכלוסיות, אלא גם על מרכיבים יסודיים יותר כגון: "רוח", "ציה", "אפילו", "אפילה", "שמש וירח", "קשת". על כל אלה חלה שאלת ה"בעלות או גזילה". אלתרמן מצייר את הקונפליקט במשיכות מכחול רחבות, תופס מרובה בלי לנקוט עמדה, אך מחדד את הסוגיה. "אלה פני הדברים" הוא מודיענו.

ומה עם המתכת? והחרב?
לא היתה לנו ברירה, גורס אלתרמן, ההכרח לא יגונה. הן איתנו כדי להישאר.

אלתרמן חוצב כאן להבות, ואיננו עושה לעצמנו הנחות. חצינו את הרוביקון מבחינתו. עברנו אל עולם המפכים. אומנם המפכים בְּחִזְרָה, אבל זהו עולם המכים. כל נתחסד וכל ניתמם.

בית ד'

נצניץ הפלד העומם
והשותק. פניו עזות.
אבחת חרבות גויים היא אם
לתרב היהודית הזאת.
פי לא העם הזה עמה
גם בבוֹאָה סדנאותיו.
גיוֹרֶת היא אֶתוֹ. אֶמָה
לכנת שנים מחלב.
היא רות נְכָרִית מְאָדָּמָה
אֲשֶׁר על סף לילו השָׁב.

סוגיית המתכת, כמטונימיה לנשק ולצבא ממשיכה להידון.
".. אבחת חרבות גויים היא אם לתרב היהודית הזאת..."
".. פי לא העם הזה עמה גם בבוֹאָה סדנאותיו."

אומנם החרב היא "גיוֹרֶת" אצלנו, אבל יהודיה כשרה לגמרי. "רות המואביה" לכל דבר ועניין.

בית ה'

בְּהַשְׁלָפָה בְּמוֹ יָדוֹ עַד תָּם
ובְּהִיּוֹתָהּ בְּרִזְלַ עֲשׂוֹת שׁוֹטֵף
בְּנִתָּהּ היא אֶת הַגֶּשֶׁר על הַתְּהוֹם
אֲשֶׁר בֵּין דְּמֵי רוֹדֵף לְדְמֵי רוֹדֵף.
מְלִיל מְצוֹר, בְּטָרָם פְּלוֹת שְׁרִיד,
גָּח יִשְׁרָאֵל עִם אוֹת וְאֵל רוֹאֵהוּ
וְיַד הַמְּלַחֵמָה פְּרִתָּהּ הַבְּרִית
אֲשֶׁר בֵּינוֹ וּבֵין עוֹלָם מִפְּהוֹ.

עוד נאמר על החרב, כי מרגע שנשלפה (היינו: מעתה), היא מגשרת על התהום שהיתה פעורה
ב"עידן הגלות" בין דמי רודף לדמי נרדף. עם ישראל עבר את הגשר. מעתה הוא גם זה וגם זה. זהו
מרכיב מרכזי בתמורה שהשיר מדבר בה.

" מְלִיל מְצוֹר, בְּטָרָם פְּלוֹת שְׁרִיד, / גָּח יִשְׁרָאֵל עִם אוֹת וְאֵל רוֹאֵהוּ.."

בשורות אלה מדבר השיר בעיקר על מלחמת השחרור, אך גם השואה שזה עתה יצאנו ממנה,
נרמזת.

"הָאוֹת", יתכן שמרפרר גם אל "אות קין". כך גם "אֵל רוֹאֵהוּ". סוגיית "שופך דם האדם ומגיננו" (מהשיר "ליל חנייה" הסמוך) מחלחלת בשורה זאת ובכל הבית.

".. וַיֵּד הַמַּלְחָמָה כְּרֵתָה הַבְּרִית/ אֲשֶׁר בֵּינוּ וּבֵין עוֹלָם מִכֶּהוּ..."

שורה זאת מחזקת שוב את מהות התמורה שעברה על העם. המלחמה העבירה אותנו אל משפחת העמים. אל "עולם המפכים".

בית ו + ז'

בְּלִיל מְצוֹר, בְּהִיּוֹת הָרִי-
אוֹיֵב מִמוֹל וְיָם מִגֵּב,
עֹמֵד הָעַם וַיִּבְרָא
לְחַיּוֹת בְּאוֹר חַיֵּי צָרָיו.

גם שורות אלה חוזרות על אותו מסר. עברנו לחיות באור חיי צרינו.

לְהַעֲתִיק מְצִיר אֵל צִיר
אֵת גִּלְגָּלוֹ. בְּגוֹף הַיֵּשׁ
לְהֶאֱחֹז לְעַד בְּמַחִיר
חֶטָּא פִּסְחַת חֶטָּא וְאֵשׁ מוֹל אֵשׁ,
לְקוּם פְּשׁוֹר וְכַמְבָּעִיר
עַל כְּלֵי חוֹרְשִׁים וְכְלֵי כּוֹבֵשׁ.

דברים כדורבנות אלתרמן מרביץ בנו כאן. קִרְשָׁצ'נְדוֹ אֶתִּי. " חֶטָּא פִּסְחַת חֶטָּא ", " וְאֵשׁ מוֹל אֵשׁ ".
להאחז בַּיֵּשׁ "בְּמַחִיר שֶׁל חֶטָּא פִּסְחַת חֶטָּא"! " לְחַיּוֹת בְּאוֹר חַיֵּי צָרָיו " עד כדי כך!

אלא שהקורא שלנו, לאחר שגרר את עצמו בין השורות עד כאן, כבר יודע להיות חשדן. העין כבר משחרת אל ה"אף" הממשמש ובא. האם אלתרמן שם סייג לכל זה? ובכן, ברור שכן. אך כיאה לנביא העומד על פרשת דרכים של הזמן, אלתרמן נוקט כאן לשון משאלה, באמצעות התיבה "לו". ובתרגום ללשון זמננו: "לו יְהִי". פותח ב"אף" ומסיים ב"לו". הנה זה בא:

בית ח'

אֵף גַּם לַעֲת קִימוֹ הַהֲלָכוֹת
עַם דְּקִדּוּקָיו שֶׁל כָּל הַמַּעֲשֵׂה
יְהִי מְשׁוּף הוּא בֵּין הַמַּמְלָכוֹת
כְּחוּט שְׁמוּצָאָהוּ לֹא מְזָה.
רוֹאִיו וּבְנֵי שִׁיחוֹ בְּזָה הַזְּבוּל

פְּתָאֵם יֵשׁ וַיַּחֲוִשׁוּ בּוֹ אֶת נֶכֶד
אֶפְלוֹ וְהִבְהוּבוּ שָׁל הַגְּלָגוּל,
שָׁגַם מִפְּנֵי עֲצָמוֹ יֶצְפִּין סוּד-יֶזְכָּר.

"קיימו ההלכות עם דקדוקיו של מעשה", אלתרמן נזהר מכל התייפופות פציפיסטית. מכיר בחיוניותה של החרב. החזון ההומניסטי המתקרב להלן, אינו אלא סייג לכך.

".. אֶפְלוֹ וְהִבְהוּבוּ שָׁל הַגְּלָגוּל.. " שימו לב לשניות האוקסימורונית של "הגלגול", שהוא מורשתו וגורלו של עם ישראל. יש בו אופל, אך גם הבהוב. "שואה וחג" (על פי שמחת עניים וגם על פי חזונו של רבי עקיבא, בעת ביקורו בחורבות בית המקדש).

" יֶצְפִּין סוּד-יֶזְכָּר ". ומהו לדעת המשורר אותו סוד אפל (אך מהבהב) המיוחד לעם ישראל? סוד-יֶזְכָּר אותו הוא זוכר בְּמִמְלַכְתֵּייתוֹ, גם אם אינו מודע לכך ואולי אף מדחיק אותו? אלה הן תולדותיו רצופות הסבל של העם. אלה שכפרו בכל חוקי ההישרדות האנושית, וכנגד כל הסיכויים שמרו את העם עד לרגע הזה. אלתרמן רואה בהן ערך חיוני בפני עצמו. ערך שראוי לשמרו. כפי שנראה להלן.

בתים ט' - י"א

תוֹלְדוֹת הָעַם הַמְּבֻקְעוֹת
בְּיַד יָמִים וַיֵּד הָרִים.
תוֹלְדוֹת הָעַם אֲשֶׁר רַק אוֹת
עֵבְרִית בְּנִתָהּ לָהֶן גְּשָׁרִים.

תוֹלְדוֹת הָעַם, תוֹלְדוֹת הַגָּב
גָּב אֶל וַנֵּר וּבְרֵק-מְעוֹת,
קוֹרוֹת תוֹלְעֵת יַעֲקֹב
אֲשֶׁר כָּאִישׁ יִדְעָה דְּמְעוֹת,
קוֹרוֹת הָעַם אֲשֶׁר בָּאוּב
עוֹלוֹת פְּנִיָהֶן הַנּוֹרְאוֹת.

אֲשֶׁר בְּסִבְיַתָּהּ הָאֶפְלָה
וְהַעֲזָה שָׁנוֹ וְנִטְרָפוּ
חֲסִי הָעֲמִידָה וְהַנְּפִילָה
וְטָבַע הַקִּיּוֹם וְהַרְצִיפוֹת.
אֲשֶׁר הַמְּשֻׁפְלוֹת הָרֵאשׁוֹנִים
שָׁל מִשְׁפָּטֵי הַחֲמָר וְהַכֶּחֶם

עָמַד עֲמָדוֹ פְּרוּצִים וְעֲשָׂנִים
בְּכַפִּירְתָּן שְׁלֵא הִיְתָה כְּמוֹהָ.

".. תולדות העם המבקעות/ בְּיַד יָמִים וְיַד הָרִים...". תיאור הפיזור בגלות

".. תולדות העם אשר רק אות/ עֲבָרִית בְּנִתָּה לָהֶן גְּשָׁרִים...". תפקידה של השפה העברית, ושאר מקורות - בשמירת העם.

"... תולדות העם, תולדות הגב/ גֹּב אֶל וְנָר וּבְרָק-מְעוֹת...". מאפיינים נוספים: גיטאות, פיזיים ואחרים, הנר כסמל לתלמוד התורה, זהבם של היהודים.

".. קורות תולעת יַעֲקֹב/ אֲשֶׁר פָּאִישׁ יִדְעָה דְּמְעוֹת...". תולעת יעקוב, היא עם ישראל. "כאיש..", אולי כינוי לאיש יעקוב אבינו מתחילת השורה, אך כנראה רמז מטרים לסוגיית הפרט-כלל, כאמור להלן.

"... קורות העם אשר באוב/ עולות פְּנִיָּהֶן הַנּוֹרְאוֹת...". שורה המסכמת את הבית כולו.

כל אלה, טרפו את כל חוקי ההיסטוריה והשרידות והקיום האנושי. עצם הקיום היהודי כנגד כל הסיכויים, מתואר כאן כסוד מיוחד של עם ישראל, וכערך שיש לשמרו בעתיד. מעין נכס לאומי, שיש לו תפקיד מיוחד גם להבא.

בתים י"ב – י"ג

עַת כִּי יָקוּם עָלַי מָסַד
הָעַם הַזֶּה וְשָׂרֵשׁ יָד/
לוֹ יִשְׁמַר בּוֹ, גַּם בְּסַד,
טִיבוֹ הַזֶּה שְׂאִין לוֹ אֶח.
טִיבוֹ הַזֶּה אֲשֶׁר חָרַג
מִמּוֹגְדָרוֹת, אֲשֶׁר הָיָה
גֶּרְעִין תַּבֵּל אַחֲרָת, זָג
שׁוֹנָה וְעַז שֶׁל הַנְּיָה,
לְאִם אַחֲרִית יָמִים, בְּלִי תָג
הַמְּמַלְכָה וְהַחֲזָה.

".. עת כִּי יָקוּם עָלַי מָסַד/ הָעַם הַזֶּה וְשָׂרֵשׁ יָד/ לוֹ יִשְׁמַר בּוֹ, גַּם בְּסַד, / טִיבוֹ הַזֶּה שְׂאִין לוֹ אֶח."

עתה, לאחר התמורה, מפלל המשורר שטיבו הזר הנ"ל, תוצאת אותו "סוד זכר", היינו תולדותיו המיוסרות, יישמר בו גם להבא. לפחות משהו ממנו.

בית י"ד

אלתרמן מייחל: "לו ישמר בו, גם בפסד, טיבו הזר שאין לו אֶח". [בו = בעם]

" טיבו הזר אשר תרג

ממוגדרות, אשר הנה

גרעין תבל אחרת, זג [שימו לב לייעוד של עם ישראל הנרמז כאן: אור לגויים. מציון תצא תורה]

שונה וְעַז שֶׁל הַנְּיָה,

לאם אחרית ימים, פלי תג

הממלכה והסקה.

כלומר: בעוד רבים מאיתנו מייחלים כבר שנהיה "עם ככל העמים", אלתרמן חושב אולי על משהו

אחר.

שימו לב לדקות הבאה. אלתרמן היה רוצה מאיתנו. שנהיה " לאם אחרית ימים, פלי תג הממלכה

והסקה". יש כאן חזון ומחשבה עמוקה שכדאי להתעכב עליה.

אלתרמן מציב לנו חזון הומניסטי. הוא גוזר כאן גזרה שווה בין "החיה" ו"הממלכה", ברוח

ה"אתיקה" ו"המאמר המדיני" של שפינוזה, ומבדיל ביניהן לבין האדם, הפרט.

בעקבות ההתמזגות בין הפרט לבין העם, עליה רמז ואותה תיאר בפרק ה' לעיל, הוא מבקש

שהמדינה היהודית לא תהיה "ממלכה" במובן ההיסטוריוסופי המקובל (שעל פי שפינוזה היא דומה

ל"חיה" מבחינה מוסרית-פוליטית), אלא מבקש שתאמץ את תכונותיו ומהותו של הפרט, את משפט

הצדק, את תאוות הדרור – הפרטיים! שהרי, כל זמן שפן דויד איננו בא - אין באמת צדק או מוסר

בין מדינות. יש כאן חזון הומניסטי מרחיק ראות. ימים יגידו האם משאלה זאת יכולה להתממש,

אבל אין ספק שזאת סוגיה שאין אקטואלית ממנה. אנחנו מתמודדים יום יום עם שאלות של

לגיטימיות ה "חטא תחת חטא" או "אש מול אש".

הבית המסיים נפתח במלים אלה:

".. לו ישמר בו מֶסֶךְ הַפְּלָאִים [בו = בעם]

שנתאחו בו צלמי איש וְעַם, [המֶסֶךְ ההומניסטי ברוח שפינוזה]

עֲמָדוֹ תְּשׁוּף פְּגוּשׁ חֶמֶת חַיִּים * ראו למטה לגבי שורותיים טעונות אלה]

אֵל מוֹל בּוֹרְאוֹ פְּלִי סְגוֹר וְחֵץ קֶם,

הַיּוֹת סְמָלָיו לֹא פָּסַל מִסְכָּה [ראשונות החזון הדתי המונותאיסטי]

לְפִי הַמּוֹן, זָכְרוּ כִּי יְסוּדוֹ

מִתְאַנֶּת הַדְּרוֹר בְּרֹאשׁ דְּרָכָיו, [המורשת של אברהם אבינו ויציאת מצרים]

וּמִמְשַׁפֵּט הַצֶּדֶק שְׁעוּדוֹ [תורת משה ונביאי ישראל]

קם ובוקע ים.

נבאר אט-אט את הבית החשוב:

".. לו ישמר בו מסך הפלאים". "בו": - המדובר ב"עם ישראל".

".. מסך הפלאים, שנתאחו בו צלמי איש נעם..".

זהו המרכיב המופלא והמיוחד בעם ישראל, שאלתרמן מפלל לו. שבו היחיד וה"עם" יתמזגו והיו לאחד. וכללי החרות והצדק שברגיל חלים על היחיד, יחייבו מעתה גם את ה"עם".

" עמדו חשוף כגוש חמת חיים / אל מול בוראו בלי סגור נתיץ קם "

שורותיים אלה מלאות "חומר" ממורשת ישראל, ורק על קצה המזלג מהעולה על הדעת בקריאתן, נציין את היסודות הבאים ששקעו במורשת עם ישראל לדורותיו: "אברהם מול הקב"ה בפרשת סדום, יעקב והמלאך, פרקים במעמד סיני, מעשה העגל, "אני ולא שליח, אני ולא שרף" מההגדה, "לא בשמיים היא" מפרשת תנורו של עכנאי, ל"י מברדיצ'וב. משה רבנו מול הקב"ה, איוב ("לא דיברתם אלי נכונה כעבדי איוב"), יונה הנביא ועוד ועוד. אולי אפילו אלישע בן אבויה והפרדס. יש לנו מסורת של הטחה כלפי שמיא, והסתיגות משליחים מתווכים.

"..היות סמליו לא פסל מסכה לפי המון.. – ראשוניות החזון הדתי המונותאיסטי. פרקים במעמד סיני ומעשה העגל (מסכה לפי המון).

".. זכרו פי יסודו מתאנות הדרור בראש דרךיו.."- יציאת מצרים כמיתוס מכונן של חופש. ועמוק יותר גם יציאת אברם וניפוץ האלילים.

[יסודו גם] "וממשפט הצדק שעודו קם ובוקע ים... – "בוקע ים' מרמז שוב ליציאת מצרים, ובעקיפין גם ליציאת אירופה. אך העיקר כאן הוא משפט הצדק, על פי חוקת משה ונביאי ישראל.

אלתרמן מביע חשש מפני הצפוי לנו כאשר נזכה בעצמאות ועצמה מדינית, ובעת ובעונה אחת, מפלל שלא נהיה ככל העמים, אלא נביא לעולם בשורה חדשה.

ובמילים הבאות, החותמות את הבית הנ"ל, האחרון, מסיים אלתרמן את פרק ו' ואת "ליל תמורה" כולו:

" אל זבול אחר
באים חיו. לו יראה הוא נצח
בין העמים פהלך וכגר
אשר שמיו קמים אתו בפתח."

רגע לפני הסיום כמה מלים על הליריקה האלתרמנית המבצבצת כאן.

שימו לב לתמונת הסיום הלירית המופלאה, בעלת הנופך האקזיסטנציאליסטי, אך גם הדתי והמוסרי ומעל לכל - ההומניסטי. האדם לפני הכל. מיהו אדם ולא יתחבר לתמונה הומניסטית כזאת. שָׁמְיו של האדם הבודד קמים איתו בפתח. יומיום ושעה ושעה. מעבר לטיעון הפילוסופי העמוק, נדמה שאלתרמן מְסַף את כל מאודו לתוך השורה וחצי המסיימות. אפשר היה להחליף את המילים "פְּהֶלֶךְ וְכָגַר..." במילים "פְּאֶלְתֶּרְמָן אֲשֶׁר שָׁמְיו קָמִים אִתּוֹ בְּפֶתַח". ומה לירי או "פרסונלי" מזה.

ולסיכום הטיעון הפילוסופי-היסטוריוסופי.

ההלך וְהָגַר (כי גרים הייתם...) הם הדמויות שעלינו לאמץ גם כלאום, לדעת אלתרמן. על אף התמורה הממלכתית שעברנו כאומה. זאת, בלי לגרוע מכבודה וחשיבותה של התמורה. שהיא המעבר למצב של מדינה עצמאית וחזקה. היותנו "כהלך וכגר" הוא סייג לגבי "המעשה" הלאומי שהמדינה מחוייבת בו. מהות זו, של ההלך והגר, היא אומנם גם זכרון הנוודות שאפיינה את העם בגלות, אך היא גם היחידות של הפרט ("אשר שָׁמְיו קמים איתו בפתח"), המואצלת גם על הקולקטיב. גם הוא, הקולקטיב, צריך לקדש את הפרט. עליו להיות ישות שנתאחו בה "צלמי איש ועם". גם האומה, בדומה ליחיד, צריכה לפעול על פי עקרונות הדרור והצדק, וה"מה שנוא עליך לא תעשה לחברך". שלא כמו "החיה" או האומה מהטיפוס של "אומות העולם". "לאום אחרית ימים" עלינו להיות, "גרעין תבל אחרת". זהו הייעוד.

שימו לב שה"לוי" המשאלתי, פּוֹמָס בתוכו גם "אָךְ" לעומתי. האומה באה אל זְבוּל (= מקום, תחום) אחר, לעידן של אוטונומיה, עצמאות מדינית, עוצמה מדינית וכו', כל זאת בצדק ובזכות מלאים. "אך" בין אומות העולם עליה להיראות עדיין כ"הלך" כ"גר", אלתרמן מבקש שלא נאבד את האופי המיוחד הזה. כי גרים הייתם... וכו'.

יש לנו שליחות הומניסטית. עוד יש על מה לעבוד.

ליל תמורה – פרק ו'

"בשנת תש"ח האמורה,
אשר מלאה מקול חרש,
הפכה האדמה עורה
ותקרא בשם חדש.

ויקראו בשם חדש
קיצה, חרפה ורעמה.
בשם עברי אשר לא תש
קראו כפוריה וחסמה
וסהרה וכוכבי עש
שנלכדו במלחמה.

העם אשר קרא אותה בשמו
עמד עליה חי בנטות ערפה
אחר שהתנפלה להשיבו
אל עפרה אשר ממנו בא.
ורוח וציה ואפלה
ושמש וירח והקשת
גם להטו סביבו כמו גזלה
וגם השתחוו לו כמורשת.

נצנין הפלד העומם
והשותק. פניו עזות.
אבחת חרבות גויים היא אם
לחרב היהודית הזאת.
כי לא העם הזה עמה
גם בבואה סדנאותיו.
גיוורת היא אתו. אמה
לבנת שנים מחלב.
היא רוח נכרית מאדמה
אשר על סף לילו השב.

בְּהַשְׁלֵפָה בְּמוֹ יָדוֹ עַד תָּם
וּבַהֲיוֹתָהּ בְּרִזְלַ עֲשׂוֹת שׁוֹטֵף\
בְּנִתָּהּ הִיא אֶת הַגָּשֶׁר עַל הַתְּהוֹם
אֲשֶׁר בֵּין דְּמֵי נְרָדָף לְדְמֵי רוֹדָף.
מְלִיל מְצוֹר, בְּטָרָם כְּלוֹת שְׂרִיד,
גַּח יִשְׁרָאֵל עִם אוֹת וְאֵל רוֹאֵהוּ
וְיַד הַמְּלַחֵמָה כְּרִתָּהּ הַבְּרִית
אֲשֶׁר בֵּינוֹ וּבֵין עוֹלָם מִכֶּהוּ.

בְּלִיל מְצוֹר, בְּהֵיּוֹת הָרִי-
אוֹיֵב מְמוֹל וְיָם מְגֹב,
עֹמֵד הָעָם וַיִּפְרָא
לְתֵיּוֹת בְּאוֹר חַיִּי צָרִיו.

לְהַעֲתִיק מְצִיר אֵל צִיר
אֶת גְּלָגְלוֹ. בְּגוֹף הַיֵּשׁ
לְהֶאֱחִז לְעַד בְּמַחִיר
חֲטָא תַחַת חֲטָא וְאֵשׁ מוֹל אֵשׁ,
לְקוֹם כְּשׂוֹר וְכַמְבְּעִיר
עַל כְּלֵי חוֹרְשִׁים וְכְלֵי כּוֹבֵשׁ.

אִךְ גַּם לַעֲת קִימוֹ הַהֲלָכוֹת
עִם דְּקֻדּוּקִיו שֶׁל כָּל הַמַּעֲשֵׂה
יִהְיֶה מְשׁוּף הוּא בֵּין הַמְּמַלְכוֹת
כְּחוֹט שְׂמוֹצְאָהוּ לֹא מְזָה.
רוֹאִיו וּבְנֵי שִׂיחוֹ בְּזָה הַזְּבוּל
פְּתָאֵם יֵשׁ וַיִּחְוֶשׁוּ בוֹ אֶת נֶכֶר
אֶפְלוֹ וְהַבְּהוּבוֹ שֶׁל הַגְּלָגוּל,
שֶׁגַם מְפָנֵי עֲצָמוֹ יִצְפִּין סוּד-יִזְכָּר.

תּוֹלְדוֹת הָעָם הַמְּבַקְעוֹת
בְּיַד יָמִים וְיַד הָרִים.

תולדות העם אשר רק אות
עברית בנתה להן גשרים.

תולדות העם, תולדות הגב
גב אל נגר וברק-מעזות,
קורות תולעת יעקב
אשר כאיש ידעה דמעזות,
קורות העם אשר באוב
עולות פניהן הנוראות.

אשר בסביבתן האפלה
והעזה שנו ונטרפו
חקי העמידה והנפילה
וטבע הקיום והרציפות.
אשר המשפלות הראשונים
של משפטי החמר והכח
עמד עמדו פרוצים ועשנים
בכפירתן שלא היתה כמוה.

עת כי יקום עלי מסד
העם הנה ושךש יך
לוי ישמר בו, גם בסד,
טיבו הנה שאין לו אה.

טיבו הנה אשר חרג
ממוגדרות, אשר הנה
גרעין תכל אחרת, נג
שונה ועז של הנה,
לאם אחרית ימים, בלי תג
הממלכה והסנה.

".. לו ישמר בו מסך הפלאים
שנתאחו בו צלמי איש ועם,
עמדו חשוף כגוש תמת חיים
אל מול בוראו בלי סגור וחיץ קם,
היות סמליו לא פסל מסכה
לפי המון, זכרו כי יסודו
מתאנת הדרור בראש דרכיו,
וממשפט הצדק שעודו
קם ובוקע גם. אל זבול אחר
באים חיו. לו יראה הוא נצח
בין העמים כהלך וכגר
אשר שמיו קמים אתו בפתח."